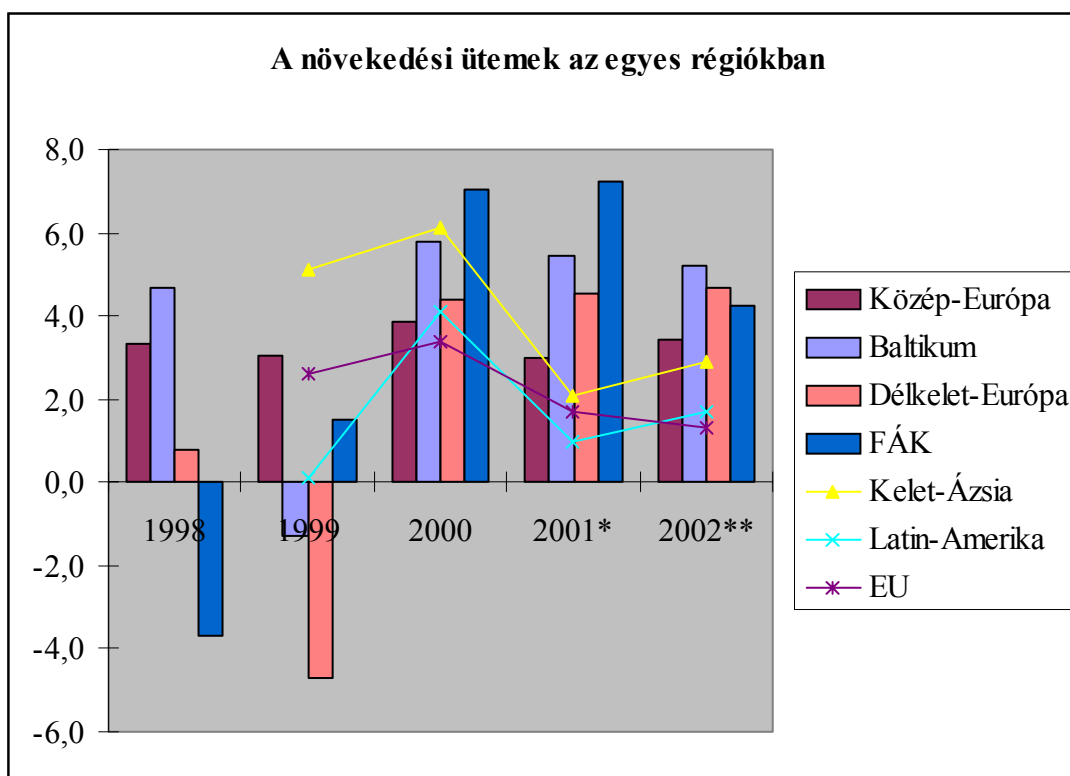

Kelet-Európa : kedvező növekedési eredmények és kilátások

A világ kibocsátás és -kereskedelem, ezen belül az EU növekedés és importkereslet lassulása ellenére a kelet-európai gazdaságok szélesebb összehasonlításban változatlanul dinamikusn növekednek. Az ICEG Európai Központjának elemzései szerint a növekedés keresleti és kínálati szerkezete ugyanakkor módosult, és a kilátásokat a korábbiaknál több bizonytalanság terheli.

Lassuló és változó szerkezetű növekedés 2001-ben

Tavaly a növekedési ütemek fokozatos lassulása mellett is erőteljes maradt a GDP bővülése Közép-Európában, a Baltikumban, Délkelet-Európában és a 2 meghatározó FÁK gazdaságban (Oroszország, Ukrajna). A növekedés nemzetközi összevetésben erőteljes és üteme meghaladta a fejlett és fejlődő gazdaságok többségét, illetve a globális növekedés erőteljes lassulása mellett a növekedés Kelet-Európában kevésbé csökkent, mint az ázsiai válsággazdaságokban (Indonézia, Korea, Malajzia, Fülöp-szigetek, Thaiföld), a jelentősebb latin-amerikai gazdaságokban (Argentína, Brazília, Chile, Mexikó, Uruguay), vagy az EU-ban.

A növekedés keresleti összetevőinek elemzése mutatja, hogy az export mérsékelt lassulását a belföldi felhalmozás jelentős növekedése kísérte. Az export növekedésének lassulása mérsékelt volt, kivéve Oroszországot és Ukrajnát, amelyek exportja érzékeny a cserearányok változására és egyes általános versenyképességi problémával küzdő délkelet-európai gazdaságot. A változatlanul erőteljes exportnövekedést az import kisebb gyorsulása és a nettó export GDP-hez való hozzájárulásának csökkenése kísérte. Ennek negatív növekedési hatását részben ellensúlyozta a belföldi kereslet erőteljesebb növekedése, amelynek előreláthatólag az összes komponense bővült 2001-ben.

Ezen belül is szembetűnő a magánfogyasztás erőteljes bővülése: a közép-európai gazdaságokban átlagosan 3,2%-kal növekedett az előző év 0,9%-os bővülését követően, Dél-Kelet-Európában 4,8%-kal a korábbi 1,9%-hoz képest. A magánfogyasztás növekedését serkentette a nominálbérek és a jövedelmek gyors növekedése, a megtakarítások folytatódó csökkenése, és ezen tényezők magánfogyasztást ösztönző hatását nem semlegesítette a kitartóan magas munkanélküliség negatív hatása sem.

Tavaly erősödött a közösségi fogyasztás hozzájárulása a növekedéshez, kivéve azon gazdaságokat, ahol strukturális problémák és a költségvetés egyensúlyzavarai kiigazító intézkedéseket igényeltek (pl. Horvátország). Az állami fogyasztás növekedése részben a kedvezőtlen exogén sokkokra adott anticiklikus válasz volt, részben a választások elé néző gazdaságokban a politikai ciklus miatt fellépő keresletösztönzés.

A beruházások összességében mindenhol növekedtek, kivéve Lengyelországot és Oroszországot, ahol szerkezeti problémák és a romló növekedési kilátások, illetve a cserearányok kedvezőtlen változása csökkentették a tőkeképződést. Közép Európában a beruházások tavaly előreláthatólag 6,2%-kal növekedtek a megelőző két év 2,6%-os átlagát követően, Délkelet-Európában 7,6%-kal szemben az 1999-2000-es 3,6%-kal, a Baltikumban 6,6%-kal, szemben 1,5%-kal. A beruházások növekedését segítette a közvetlen külföldi tőkebefektetések növekedése, a privatizációt követően felgyorsuló szerkezeti átalakulás illetve a bővülő tőkeképződés a kereskedelemre nem alkalmas szektorokban, amelyek eddig elmaradtak a kereskedelemre alkalmasak mögött.

A beruházások növekedése mellett is jelentős eltérések vannak a beruházási rátákban, mert Közép-Európában magasak és összhangban vannak a gazdaságok fejlettségi szintjével, miközben Délkelet-Európában és a volt FÁK gazdaságokban számottevően elmaradnak a felzárkózási és növekedési igényektől.

A gazdasági növekedés keresleti szerkezetében bekövetkezett változások magyarázzák a GDP növekedés kínálati szerkezetében 2001-ben bekövetkezett változásokat. Ezek közül a legszembetűnőbb az ipar növekedésének, illetve az ipar és a szolgáltatási szektorok növekedése közötti különbség csökkenése volt. Az ipari termelés lassuló bővülése az export mérsékeltebb növekedésével áll összefüggésben: az exporteladások és az ipari növekedés erőteljesen korrelál Közép-Európában és tavaly itt az ipari termelés növekedése jelentősen csökkent. A lassúbb ipari növekedést részben ellensúlyozta a szolgáltatások gyorsuló növekedése. A szolgáltatások növekedését ösztönözte a magán- és közösségi fogyasztás bővülése, az árak liberalizálása és a szabályozott árak változása, valamint egyes gazdaságokban a felgyorsuló dereguláció, a telekommunikáció, közművek és a bankok privatizálása.

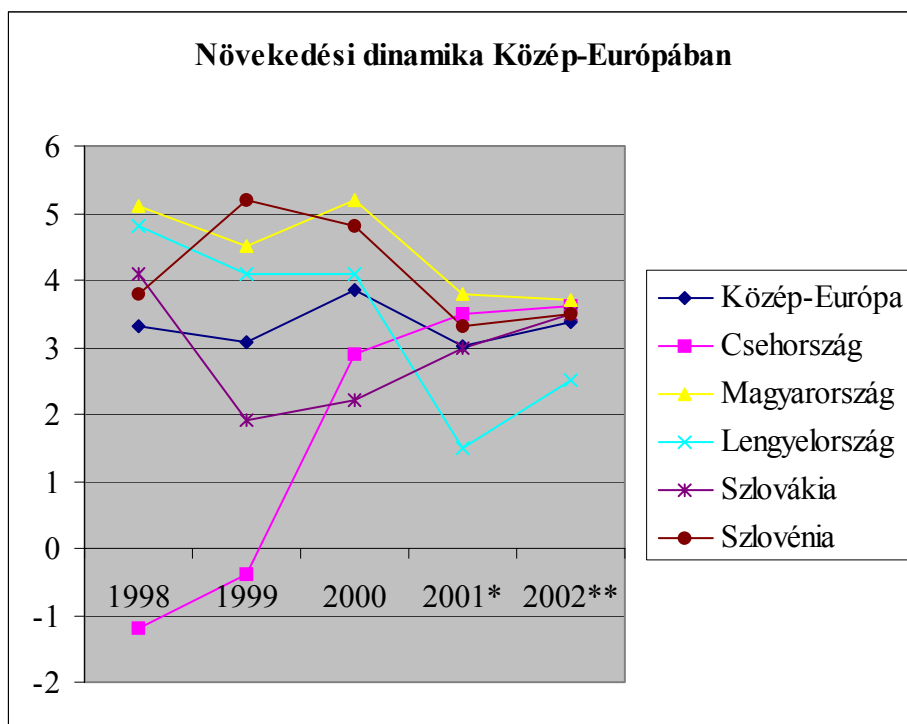
Kilátások 2002-re

A kelet-európai gazdaságok idén is viszonylag jól alkalmazkodnak a kedvezőtlen exogén feltételekhez. A közép-európai, balti, délkelet-európai gazdaságok, valamint Ukrajna és Oroszország előreláthatólag a feltörekvő ázsiai és latin-amerikai gazdaságok, illetve az EU dinamikáját meghaladó mértékben növekednek 2002-ben. A viszonylag kedvező növekedésben egyaránt szerepet játszanak az exogén feltételek változásával és a hazai gazdaságpolitikával kapcsolatos tényezők. Miközben a globális konjunktúra kedvezőtlené válása, a világkereskedelem bővülésének megtorpanása és a bizonytalanság általános felerősödése kedvezőtlenül érintette Kelet-Európát is, ennek mértéke összességében kisebb volt, mint a két másik feltörekvő régióban.

Egyrészt a latin-amerikai és kelet-ázsiai feltörekvő gazdaságok jobban függenek a mostani recesszióban erőteljesebben lassuló amerikai és japán konjunktúrától, miközben a kelet-európai gazdaságok exportjának 75%-a a kisebb mértékben, illetve magasabb ütemre lassuló Európai Unióba irányul. A fejlett országok importkeresletének eltérő ütemű csökkenése mellett a kelet-európai gazdaságok számára kedvező, hogy kivitelükben kisebb a mostani dekonjunktúra által kedvezőtlenül érintett termékek aránya és ezért – szemben a két másik régióval – mérsékeltebb cserearány-romlást szenvedtek el. A latin-amerikai és távolkeleti gazdaságokat regionális megrázkódtatások is érték: Latin-Amerikát az argentin válság, míg Kelet-Ázsiát a japán gazdaság mélyrepülése. Miközben ezen válságok globális tovagyrúzó hatása korlátozott, a két régió növekedési kilátásait erőteljesen rontják.

Végezetül, számos a feltörekvő gazdaságokat összességében negatívan érintő sokk pozitív folyamatokat eredményezett a kelet-európai gazdaságok számára: miközben például

visszaesett és költségesebbé vált a nettó deviza-beáramlás a feltörekvő gazdaságokba, addig Kelet-Európa részesedése a teljes és közvetlen tőkebefektetésekből növekszik.

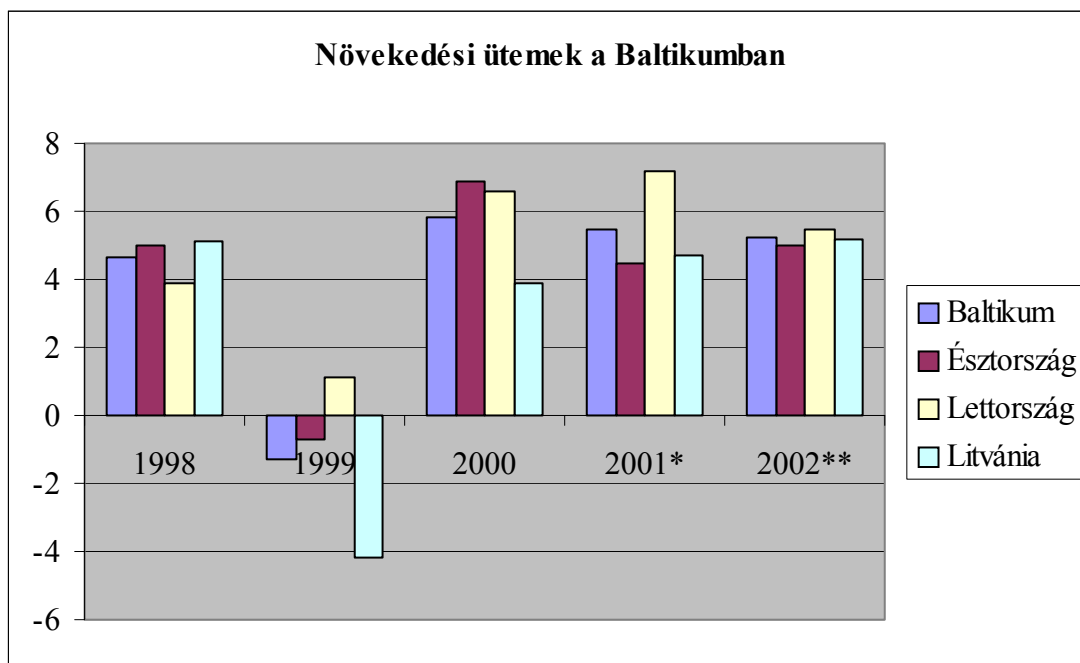

A nettó export más régióknál kisebb ütemű csökkenésében a kevésbé kedvezőtlen külső kondíciók mellett a kereskedelemre alkalmas (tradable) szektorok növekvő versenyképessége is szerepet játszik. A munkatermelékenység növekedése és az egység munkaerőköltségek csökkenése egyaránt hozzájárultak az export versenyképességének erősödéséhez és a kelet-európai gazdaságok piaci részesedése növekedéséhez. A termelékenység növekedése összekapcsolódik a szerkezeti reformokkal és a privatizációval, a közvetlen tőkebefektetések állományának növekedésével, amely a költség- és ár-versenyképesség érezhető javulásához vezetett többek között Csehországban, Horvátországban, Lengyelországban és Szlovákiában. Mivel az új beruházások zöme változatlanul a kereskedelembe kerülő, illetve ehhez szorosan kapcsolódó szolgáltatásokba (pl. bankrendszer, szállítmányozás) irányult, a termelékenység gyorsan növekedett és ez részben semlegesítette a külső kereslet csökkenésének nettó exportra gyakorolt negatív hatását.

A növekedés szempontjából kedvező a csökkenő olajárak, a mérséklődő importált infláció és a nemzetközi kamatlábak hatása is. Ez kedvezően befolyásolja a folyó fizetési mérleg és az infláció alakulását, valamint tágabb lehetőséget ad a fiskális és monetáris hatóságok számára az alkalmazkodó jellegű makrogazdasági politikákra anélkül, hogy a makrogazdasági stabilitást ez nagymértékben veszélyeztetné. A gazdaságok többségében a

fiskális politikák lazultak, felgyorsult a kamatok mérséklődésének folyamata, ami – néhol jelentősen – mérsékelte a reál-kamatszintet. A kamatlábak csökkenésének eredményeképpen idén is fennmaradhat a magánfogyasztás és -beruházások növekedése, ami részben semlegesíti a külső kereslet romlásának negatív hatását. Ebben az évben is a belföldi kereslet növekedése lesz meghatározó a keresleti elemek között, miközben a nettó export hozzájárulása általában negatív lesz.

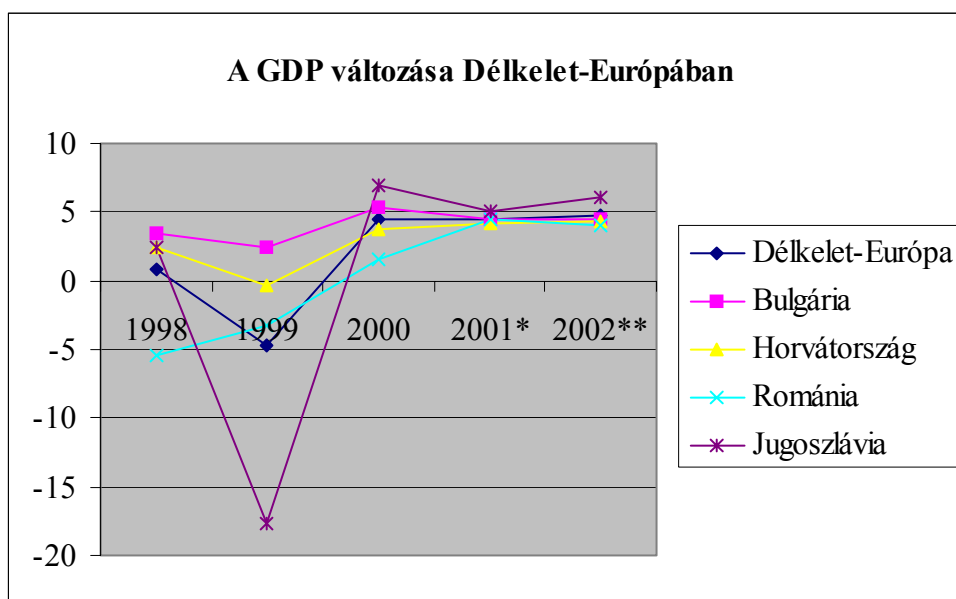
A növekedéssel kapcsolatos előrejelzést természetesen most a korábbiaknál több bizonytalanság terheli. Egyrészt a növekedés dinamikáját és fenntarthatóságát egyaránt befolyásolja az EU kilábalása a recesszióból: ha ez a jelenleg vártnál lassúbb lesz, akkor az export és ezen keresztül a gazdasági növekedés ütemének lassulásához vezethet a javuló termelékenységétől függetlenül. A kibocsátás alakulása az EU növekedés és importkereslet alakulása mellett függ a költségvetési egyensúlyi problémák kezelésétől és a fiskális kiigazítás időzítésétől, mivel 2002-ben az egyes gazdaságokban elengedhetetlen a költségvetési kiigazítás (Lengyelország és Csehország), míg máshol a további lazítás mértéke erőteljesen korlátozott (Szlovénia).

Várakozásaink szerint 2002-ben a közép-európai gazdaságok növekedési üteme átlagosan 3-4 %-os lesz Lengyelországot leszámítva: a növekedés dinamikája kissé mérséklődik Magyarországon, változatlan marad Szlovéniában és a tavalyihoz képest enyhén gyorsul Csehországban és Szlovákiában. Lengyelországban a növekedés enyhe gyorsulása várható, bár a növekedési ütem változatlanul jelentősen elmarad a régió többi gazdaságától:

ugyanakkor a beruházások növekedése és a külső konjunktúra második felévtől várható javulása lehetőséget ad a tavalyinál kissé magasabb GDP növekedés elérésére.

Dél-Kelet-Európában a gazdasági növekedés 2002-ben az előző évivel azonos marad, és a növekedési ütemek az egyes gazdaságokban sem módosulnak jelentősebben. A növekedés szerkezetében további eltolódás várható a belföldi kereslet irányába, kivéve Horvátországot, ahol a termelékenység javulása és az EU-val kötött társulási megállapodás a régió gazdaságainál erőteljesebb exportnövekedést eredményezhet.

A térségen belül Oroszország és Ukrajna esetében várható idén jelentősebb mérséklődés a növekedési ütemekben, és a két gazdaság nem lesz képes a 2001-ben elért kiugróan magas, 5 illetve 9 százalékos dinamikát fenntartani. Ebben szerepet játszanak a számukra kedvezőtlen exogén sokkok (olaj- és mezőgazdasági árak csökkenése), a szerkezeti problémák által gerjesztett kínálati feszültségek, valamint a felerősödő egyensúlyi problémák.

Gáspár Pál
ICEG Európai Központ